

СМИСАОНА ВЕРБАЛНА НАСТАВА

Н ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ Н ЕКСПОЗИТОРНО ПОУЧАВАЊЕ
Н АРТИКУЛАЦИЈА СМИСАОНОГ ВЕЖБАЊА УЧЕЊА
Н ПРЕДНОСТИ И ОГРАНИЧЕЊА СМИСАОНЕ ВЕРБАЛНЕ
НАСТАВЕ

Теоријске основе

Теоријску основу за ову наставу дао је Дејвид Оусубел. Гиј Лефрансоа истиче да је Оусубел пошао јод тога да грађа коју треба савладати мора бити смислено (логично) повезана са појмовима које ученик има у својој когнитивној структури јер ново се природно наслања на оно што је одраније познато. Тај ослонац је врло битан пошто смисаоног учења нема ако ученик не располаже појмовима са којима се може повезати нови садржај. То повезивање Оусубел назива субсумпцијом која може бити деривативна (нови садржај је врло сличан раније наученом) и корелативна (материјал је толико нов да захтева измене у учениковој већ формираној когнитивној структури). Когнитивну структуру је схватао као низ устаљених хијерархијски тако постављених појмова и идеја да је најопштији на врху, а затим долазе мање општи појмови, а они најконкретнији су у самој основи. Настава треба да тече одозго надоле, од најопштијег ка конкретnome. Информације ученицима морају бити логички организоване. Суштину Оусубелове теорије Гиј Лефрансоа дао је у следећој табели:

1. Субсумпција (повезивање) може бити дерива-	За учење је неопходно а) повезивање новог материјала са претходно науче-
---	--

тивна или корелативна	ним веома сличним материјалом (деривативна субсумпција) или б) проширивање претходног знања на сличне, али, ипак, доста нове материјале (корелативна субсумпција)
2. Субсумпција води хијерархијском организовању знања - од најопштијег до најконкретнијег	Учење води смисаоном образложењу когнитивне структуре
3. Памћење је дисоцијативна (раздвајајућа) субсумпција	Да би се садржај запамтио, треба у свести раздвојити нове садржаје од старог знања
4. Услов за заборављање је нулта дисоцијативност (раздвајање) или облитеративна (избрисана) субсумпција (повезивање)	Заборављање тече када нови материјал не може да се разлучи од онога који је већ ускладиштен у свести.

Експозиторно поучавање

Оусубел се залаже за тзв. експозиторно поучавање под којим он подразумева наставу засновану на вербалном излагању наставника која омогућава да ученици, у високом степену, разумеју садржаје и стичу способност уопштавања. Он сматра да настава путем открића захтева огромно време и да не даје доказано супериорне резултате. Оусубел оповргава честе и оштре критике на рачун наставе засноване на вербалном излагању и ученичкој рецепцији. Смисаоно експозиторно учење не води мисаоној пасивизацији ученика, не спутава креативност, не подстиче учење напамет. Оно обезбеђује да се нова грађа повезује са структуром усвојеног знања, а при учењу напамет тога повезивања нема.

Артикулација смисаоног вербалног учења

У уводном делу часа, пре него што пређе на излагање нових садржаја, наставник упознаје ученике са основним идејама и појмовима на које треба „наслонити“ ново градиво. То Оусубел назива *организаторима напретка*. Они су мисаона припрема за учење и треба да организују структуру, скелет у који ће се уклопити (субсумптитари) нова знања. Ти појмови (организатори напретка) треба да буду дисоцијативни (да раздвајају) и да учине јасном разлику између раније стечених знања и нових садржаја које треба савладати. Тиме се обезбеђује запамћивање новог градива. Оусубел заборављање назива *облитеративном субсумпцијом* (избрисано, дакле постојеће повезивање старог и новог). Дакле, те основне појмове и идеје (организаторе напретка) треба изложити на почетку часа у таквом облику да изазову присећање и активирају претходно знање које треба да буде копча за ново градиво. Они се излажу уопштено, на апстрактном нивоу.

Постоје организатори напретка који се користе кад треба изложити потпуно ново градиво и компаративни организатори кад треба изложити ученицима донекле познату грађу и помоћу којих се указује на сличности и разлике између новог садржаја и знања које се већ налази у когнитивној структури ученика. То је упоређивање новог садржаја са раније обрађеном грађом. Најважније је да се успостави чврста веза између старог и новог и да тај увод буде изложен на апстрактном нивоу јер циљ је извући основну идеју која ће својом уопштеношћу бити темељ на који се логично ослања нова грађа.

У главном делу часа наставник у вербалној форми излаже нове садржаје и при том мора настојати да повуче јасну разлику између нових садржаја и претходних знања. Та дискриминативност је веома битна јер омогућује да се ново знање чврсто укотви у свести ученика. Лакше се заборавља градиво слично претходном знању (деривативна субсумпција), а дуже се задржавају у памћењу неслични материјали (корелативна субсумпција). Из тога излази закључак за наставнике: треба темељније објашњавати разлике између претходно обрађеног градива и онога новог. Учење је смисаоно ако је успостављен

прави однос између учениковог искуства (појмова којим он већ располаже) и новог градива.

У завршном делу часа систематизују се нова знања. Наставник питањима проверава да ли је у свести ученика направљена мисаона конструкција која стабилно носи нове чињенице и појмове. Он инсистира да ученици изложе разлике и сличности између претходно стечених знања и новосавладаних садржаја. Ако су ученици у томе успели, циљ часа је потпуно остварен.

Предности и ограничења смисаоне вербалне наставе

Оусубел тврди да је најбоље ако се највећи део наставе заснива на рецепцији. Било који други приступ не може бити толико ефикасан по резултатима, уштедама времена и трошкова. Процес образовања се убрзава давањем информација у финалној форми. Он истовремено доприноси развоју апстрактног мишљења јер се заснива на обогаћивању и трансформацији мисаоних структура. Ученици са навршених 11 до 12 година и старији поседују довољан фонд информација да могу лако савладати нове појмове уколико им се они прикладно објасне. Из наведеног је јасно да је ова врста наставе најпогоднија за ученике старијих разреда основне школе и за старије узрасте уопште. Ученици млађих разреда немају довољно богата сазнајна искуства неопходна за пријем информација на апстрактном нивоу. Досадашња истраживања ефикасности ове наставе дала су противречне резултате. Вероватно је да ученици са мањим фондом претходних знања имају тешкоћа да прихвате ову врсту наставе. У дидактици је иначе познато да у настави и учењу не треба примењивати само један теоријски приступ, јер сваки има вредности и ограничења. Који ће бити примењен зависи од врсте градива, претходног знања ученика, састава одељења и других чинилаца.